

הערות והשלמות לתשובת הרב דוד גולינקין

המחבר הנכבד מציין כבר בראשית דבריו שלא בא למצות את כל החומר בנושא ושהוא מסתפק בניתוח כללי. לכן ראינו מקום להוסיף על דבריו כתנא דמסייע ליה ולהביא כמה מקורות וביאורים של ראשונים ואחרונים המחזקים את פסקו. נפתח בשני מקורות תלמודיים.

ברייתא מפורשת (סנהדרין ל"ז ע"ב) קובעת שאחרי חורבן הבית בטלה סמכות הסנהדרין לדון דיני נפשות ובכל זאת דין ארבע מיתות לא בטלו. וכך שנינו: "תני רבי חזקיה... מי שנתחייב הריגה - או נמסר למלכות או ליסטין באין עליו". ברור מכאן שהיו מקרים בזמן התלמוד שבהם פושעי ישראל היו נמסרין לשלטונות של גויים.

המקור השני נמצא בגמרא (נדה ס"א ע"א, ד"ה הנהו בני גלילא) ובא ללמדנו שאסור להציל מי שיצא עליו קול שהרג את הנפש. שם מסופר שיצא קול על כמה מבני הגליל שהרגו את הנפש. הם נמלטו אצל ר' טרפון (בדרום הארץ) וביקשו ממנו שיסתיר אותם. רבי טרפון סירב למלא את בקשתם ואמר להם שיסתירו את עצמם. רש"י במקום (ד"ה מיחש ליה) מפרש: "ושמא הרגתם ואסור להציל אתכם". בעלי התוספות (ד"ה אטמרינכו) מביאים את דברי השאילתות דרב אחא (פ' שלח, קכ"ט) שפוסקים כך במפורש. בנידון שלנו בוודאי ובוודאי שאסור להסתיר אותו ולהימנע מלמסור אותו. שהרי לא סתם שמועה יש אלא משפט בית דין ונקש עצמו אינו מכחיש את הרצח.

המחבר מביא (סעיף 2, ד') מה שמסופר על עולא בר קושב בירושלמי ובבראשית רבה. לכאורה נראה שהסגרתו של עולא בר קושב על ידי ר' יהושע בן לוי בעיני אליהו הנביא נגדה מה ש"משנת חסידים" מחייבת במקרה כזה. ברם נראה יותר שריב"ל פסק כמו ר' יוחנן. וכך פסקו הרבה מן הפוסקים. המאירי (סנהדרין ע"ב ע"א, עמ' 270 במהדורת ר' אברהם סופר) מפרש: "וייראה לי שלא אמר (אליהו הנביא לר' יהושע בן לוי) אלא על שמיהר את הדבר ולא המתין עד שיראה אם יחריבו את העיר אם לאו". הט"ז (שולחן ערוך, יורה דעה קנ"ז, ס"ק ז') מציע טעם אחר מדוע אליהו הנביא נזף בר' יהושע בן לוי.

בתשובתו (סעיף 4), מביא המחבר את מחלוקת ר' שמעון בן לקיש ור' יוחנן ופסקו התמוה של הרמב"ם שפסק כר' שמעון בן לקיש. הוא מציין שרוב הראשונים פסקו כר' יוחנן. על בעלי הלכה שהמחבר מונה שפסקו כר' יוחנן יש להוסיף את הר"ן בחידושו למס' יומא דף פ"ד ע"ב, וכן הט"ז (שולחן ערוך יורה דעה קנ"ז, סק"ז).

הבית יוסף כותב (טור יורה דעה קנ"ז) "ומשמע דהלכה כר' יוחנן וכן נראה מדברי רבינו שמשון בפירוש המשנה (תרומות ח': י"ב)". ובאותה נימה כתב החזון איש (חידושו למס' סנהדרין ס' כ"ה) - "ולדינא ראוי לנו לפסוק כר' יוחנן". מה שלא יהיה התירוץ ביישוב הקושי בפסיקת הרמב"ם, ברור שגם הראשונים וגם האחרונים לא פסקו כמותו.

בהמשך לנימוקים שהביא המחבר להסגרת נקש, יש להוסיף טעם אחר, טעם שהשתמשו בו בעלי ההלכה כשבאו לדון בנושא, דהיינו דינו של רודף. המשנה קובעת (סנהדרין ח': ז') "ואלו המצילין אותן בנפשן. הרודף אחר חברו להרגו. אחר הזכר ואחר נערה המאורסה", כלומר, מותר להרוג את הרודף טרם שיבצע את זממו וכך מצילין אותו מעבירה חמורה - רצח. למשנה זו יש לצרף את דברי הברייתא (עבודה זרה, כ"ו ע"ב) "המינין והמסורת והמומרין היו מורידין ולא מעלין". מסורות הם יהודים המלשינים לשלטונות על יהודים ובכך גורמים להם נזק בממונם או בגופם או בשניהם גם יחד. במרוצת הזמן המושג רודף נתרחב כדי לכלול מי שמסכן את הרבים, כמו שמסופר במעשה שהובא בבבא קמא קי"ז ע"ב. על סמך הגדרה מורחבת זו, פוסק הרמב"ם (הלכות חובל ומזיק ח': יא) "מעשים בכל יום בערי המערב... למסור המוסרים ביד העכו"ם לענשם ולהכותם ולאסרם ולענשם. וכן כל המיצר לציבור ומצערו מותר למסרו ביד העכו"ם ולהכותו ולאסרו אבל מפני צער יחיד אסור". הטור (חושן משפט שפ"ח) הולך בעקבות הרמב"ם ומפרט את הדין ביתר פירוט. השולחן ערוך (חושן משפט שפ"ח, י"ב) מעתיק את דברי הטור כמעט מלה במלה. וכדאי להביא את דברי ה"ט"ז על הנושא (שולחן ערוך, יורה דעה ס' קנ"ז, סק"ח) "אף בזמננו מי שפושע ומורד במלכות שלו מוסרין אותו והוא הדין בשאר עבירות... או שאר דברים שיש בהם סכנה" (לציבור היהודי). "פשיטא שמוסרין אותו ומן הראוי למסור אותו אפילו לא ייחדוהו כיוון שהוא כמו רודף לשאר ישראל על-ידי מעשיו הרעים שעושה בפשיעה". וכך כותב גם הלבוש וגם הבאר היטב.

ראינו לעיל שהרמב"ם כותב שבכל ערי המערב היו מוסרין מסורות למלכות. עדות מפורשת לכך נמצאת בתשובות הרא"ש, הרשב"א והריב"ש, כשבית דין הוציא דינו של מלשין להריגה, היו מוסרין אותו לידי השלטון שהוא יבצע את גזר דינם. לתשובות הראשונים שנזכרו לעיל יש להוסיף תשובתו של ר' יאיר חיים בכרך (חוות יאיר, סימן קמ"ו). שם הוא כותב שאם יהודי ביצע פשע חמור כגון רצח אסור לעזור לו להימלט.

לבסוף נביא מקרה שהתרחש כאן אצלנו לפני כעשרים שנה. יהודי שנדון למאסר עולם בארצות הברית בגלל מעשה ריגול נמלט למדינת ישראל. על פי צו בית המשפט הוסגר לארצות הברית. בעקבות המקרה היה מי שכתב שמפאת הדין אסור היה להסגירו (הרב בנימין רבינאוויץ - תאומים, נועם, כרך ז' שנת תשל"ה מ' שלו-שס). אולם, הנה ראינו שטובי בעלי ההלכה בכל הדורות פסקו שאם הפושע גרם נזק וצער לרבנים מישראל חייבים להסגירו.

הרב טוביה פרידמן